מנורת המאור — תענית יחיד

תענית יחיד. הנודר להתענות יום אחד סתם, ולא פירש איזה יום יתענה, והתחיל יום אחד להתענות לשלם נדרו, ושכח ואכל, איבד תעניתו, וצריך להתענות יום אחר לשלם נדרו. התחיל להתענות ונזדמנה לו אכסניא או סעודת מצוה או כיוצא בזה, אוכל באותו היום ומתענה יום אחר. דתניא בירושלמי לווה אדם תעניתו ופורע. ועוד גרסי' בירושלמי נדר תענית ושכח ואכל איבד תעניתו. והוא שאמ' יום סתם, ואם פירש איזה יום יתענה, כגון שאמר יום פלוני, ושכח ואכל, משלים תעניתו אותו היום, ואין לו רשות לדחותו ליום אחר. דתניא בירושלמי נדר תענית ואכל ושכח מתענה ומשלים.

הרוצה להתענות תענית יחיד, צריך שיקבלנו עליו יום אחד קודם בתפלת המנחה, כמו שאמרתי למעלה. ויאמר קודם שיעקור רגליו מתפלת המנחה, רבונו של עולם קבלתי עלי תענית למחר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרחיב לי בצרותי, עננ' ותשמע תפלתי. ואם הסכים קודם יום אחד להתענות, אע"פ שלא אמר דברים אלו בתפלת המנחה, יתענה ויאמר עננו. אבל אם לא הסכים יום אחד קודם, ולא אמר דברים אלו בתפלת המנחה, אינו חשוב תענית. ואם התענה, לא יאמר עננו.

הרואה חלום והבהילו, צריך להתענות אותו היום, ואפי' בשבת, ואינו דוחה אותו ליום אחר. כדגרסי' במ' ברכות יפה תענית לחלום כאש בנעורת. רב חסדא אמ' ובו ביום. אמ' רב יוסף ואפי' בשבת. וגרסי' בפסיקתא אמ' רבא בר מעשיה ור' חמא בר גוריא בשם רב, יפה תענית לחלום כאש בנעורת. רב יוסף אמ' חלום בן יומו, ואפי' בשבת, דכתי' (תהלים כ, ב) יענך ה' ביום צרה. פי' באותו היום שאתה בצרה, ר"ל שראית צרה בחלום, התפלל והתענה לפני הב"ה ועונה אותך. ופי' כאש בנעורת, כשם שהאש שורפת את הנעורת מיד ומכלה אותה, כך מתהפך החלום לטובה מיד בתענית אותו היום.

אין מתענין בשבת אלא יום הכפורים אם חל להיות בשבת ותענית חלום שחלם ליל שבת בלבד. והמתענה על חלומו בשבת, יתענה גם באחד בשבת, כדגרסי' במ' ברכות וצריך למיתב תעניתא על תעניתא, פי' שהמתענה בשבת על חלומו, אע"פ שיש לו רשות צריך להתענות באחד בשבת, לכפר על נפשו על ביטול עונג שבת. ואם אינו יכול להתענות באחד בשבת יתענה יום אחר.

הרואה חלום שצריך להתענות עליו, אע"פ שמתענה ליום אחר צריך שיטיבנו לפני ג' קודם שיאכל. ואומרים לו ג' הפכות וג' פדיונות וג' שלומות. כדגרסי' במ' ברכות בפרק הרואה מקום. אמ' רב חנן בר אמי אמ' ר' פדת א"ר יוחנן, הרואה חלום ונפשו עגומה ילך ויפטרנו אצל ג'. יפטרנו סלקא דעתך, אלא ילך וייטיבנו בפני ג'. ייתי תלתא דמרחמי ליה, ולימא להו, חלמא טבאי חזאי, חלמא טבא חזאי, חלמא טבא חזאי. ולימרו ליה הנך תלתאי, חלמא טבא חזית, חלמא טבא חזית, חלמא דידך טבא הוא וטבא ליהוי, רחמנא לישוייה לטב. ז' זמנין יגזרון עליה מן שמיא דליהוי טבא, טבא הוא וטבא ליהוי. ויאמר כך ז' פעמים, חילמא טבא חזאי, והם אומרים לו ג"כ ז' פעמים, חלמא טבא חזית

וכו'. ואחר כך אומרים לו ג' הפוכות, והם הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה, אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם, ולא אבה ה' אלהיך לשמוע את בלעם ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך. ג' פדיונות, והן פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי, ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה, ויאמר העם אל שאול יהונתן ימות אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל חלילה חי ה' אם יפול משערת ראשו ארצה כי עם ה' עשה היום הזה ויפדו העם את יהונתן ולא מת. ג' שלומות, והן בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו, ורוח לבשה את עמשאי ראש השלישים, לך דוד ועמך בן ישי שלום, שלום לך [שלום] לעוזרך, כי עזרך אלהיך, ויקבלם דוד ויתנם בראשי הגדוד. ואמרתם כה לחי אתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום, ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו. ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. ואין אומרים לו לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך, שראשית תיבות אבל.

אלו הן התעניות שמקצת חסידים מתענין בכל שנה ושנה. באחד בניסן מתו שני בני אהרן. בעשרה בו מתה מרים הנביאה ונסתלקה הבאר. בעשרים וששה בו מת יהושע בן נון. בעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון האלהים. בעשרים ושמונה בו מת שמואל הנביא וספדו עליו כל ישראל. בעשרים ושלשה בסיון בטלו הקרבנות מעלות לירושלם בימי ירבעם בן נבט. בעשרים וחמשה בו נהרגו רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל בן אלישע ור' חנניה בן תרדיון וספר תורה עמו. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובוטל התמיד והבקעה העיר ושרף אפוסתמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית ראשון ושני ונלכדה ביתר ונחרשה העיר. בשבעה עשר בו כבה נר מערבי בימי אחז. בשבעה באלול מתו מוציאי דבת הארץ רעה במגפה. בשלשה בתשרי נהרג גדליה בן אחיקם, הוא והיהודים אשר אתו במצפה. בחמשה בו מתו עשרים מישראל ונחבש ר' עקיבא בן יוסף בבית האסורים ומת. בשבעה בו גזרו על אבותינו שימותו בחרב ברעב ובדבר. בעשרה בו נתענו על מעשה העגל. בששה במרחשון עורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו. בשבעה בכסלו שרף יהויקים את המגלה אשר כתב ברוך מפי ירמיהו. בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית לתלמי המלך והיה החשך שלשה ימים. בתשעה בו לא כתבו חכמים על מה הוא. בעשרה בו סמך מלך בבל על ירושלם והחריבה. בחמשה בשבט מתו הזקנים בימי יהושע בן נון. בשלשה ועשרים בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימין על פילגש בגבעה ועל פסל מיכה. בשבעה באדר מת משה רבינו ע"ה. בתשעה בו גזרו תענית על שנחלקו בית שמאי ובית הלל זה בזה, והיה קשה אותו היום כעשיית העגל. ויש מקצת חסידים ואנשי מעשה שמתענין שני ימים בשבוע, שני וחמישי, כל השנה כולה, על חורבן בית המקדש ועל שריפת התורה ועל שם ה' המחולל בגויים בעונותינו. והעושה כן שכרו הרבה מאד. והב"ה הבטיחנו על ידי ירמיה נביאו להפוך אבלנו לששון ולנחמנו, דכתי' (ירמיהו לא, יב) והפכתי אבלם לששון וגו'.